

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ DEĞER HİYERARŞİLERİ*

Bekir BULUÇ¹

Elif Büşra UZUN²

¹Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, buluc@gazi.edu.tr

²Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, elifbusrauzun@gmail.com

Özet

Bu araştırmanın amacı sınıf öğretmeni adaylarının sahip oldukları değerlere yönelik hiyerarşilerinin belirlenmesi ve bu değer sıralamalarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Bir devlet üniversitesinin sınıf eğitimi anabilim dalında eğitim gören öğretmen adaylarının oluşturduğu çalışma grubuna Rokeach Değer Envanteri uygulanmış ve elde edilen veriler bir istatistik programıyla analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının amaç değerlerden en çok ailenin güvenliği, iç uyum ve öz saygı; araç değerlerden ise dürüst, sorumluluk sahibi ve yardımsever olma değerlerine önem verdikleri görülmüştür. En az önem verdikleri değerler incelendiğinde ise amaç değerler grubunda sosyal takdir görme, heyecan verici bir hayat ve zevk değerleri en alt sıralarda yer alırken, araç değerler grubunda hayal gücü kuvvetli, yetenekli ve itaatkâr olma değerlerinin olduğu ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi ile gelir düzeyi değişkenlerinin değer sıralamaları üzerinde değişikliğe sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Değer, Sınıf Öğretmeni Adayı, Değer Sıralaması

VALUE HIERARCHIES OF PROSPECTIVE CLASSROOM TEACHERS

Abstract

The purpose of this study is to determine the value hierarchies of the prospective classroom teachers and to examine whether these rankings differ according to demographic variables. The Rokeach Value Inventory was applied to the working group of prospective teachers studying in the department of classroom education of a public university and the data obtained were analyzed with a statistical program. As a result of the analysis, the most important of the preservice teachers' values is family protection, peace of mind and self-esteem; it is seen that they give importance to values of being honest, responsible and helpful. When the values they care less about are examined it is revealed that values of social acceptance, exciting life and pleasure are in the lowest ranks of the internal values and values of imaginative, capable and obedient are in the lowest ranks of the instrumental values. In addition, it was concluded that pre-service teachers' gender, class level, mother and father education level and income level variables cause changes in their value rankings.

Keywords: Value, Prospective Classroom Teacher, Value Ranking

* Bu çalışma, 14. Uluslararası Katılımlı Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulan araştırmanın genişletilmiş halidir.

GİRİŞ

İnsanların davranışlarını etkileyen, harekete geçmesini sağlayan ya da hareketlerine yön veren ölçütlerden biri olan değerler; düşünen, karar veren ve davranışta bulunan bir canlı olan insana rehberlik eder. Aynı zamanda “yaşamımızı etkileyen, yaşamda önem verdiğimiz düşünceler” (Doğanay, 2015) olarak tanımlanan değer kavramı bireyin davranış, düşünüş ve yaşayışını etkileyerek ona yol gösterir. Değerler insanların herhangi bir durum veya olay karşısında verecekleri tepkinin gösterecekleri davranışın bir ölçütünü oluşturur. Güngör (1998) “Değerler bizim, zihni muhtevamızın başlıca unsurlarıdır.” diyerek değerlerin zihnimizi oluşturan önemli yapılardan biri olduğunu belirtmiştir. Değerin zıt veya ters bir harekete karşın kişisel ya da toplumsal olarak tercih edilen spesifik bir hareket biçimini ya da yaşam amacını içeren kalıcı bir inanç olduğunu söyleyen Rokeach (1973, s.5) bireylerin özgül hareketlerinin belirleyicisi olarak değerleri göstermektedir. Bu tanımlardan hareketle değerlerin, bireylerin ya da toplumların nasıl davranmaları gerektiğine kaynaklık eden olgular olduğunu söylemek mümkündür (Çelik ve Buluç, 2018). Değer sistemi ise görel bir önem süreci boyunca tercih edilen hareket biçimlerini veya yaşam amaçlarını içeren inançların kalıcı bir organizasyonudur. Allport (1961, s.454) ise değeri bir insanın tercihe göre hareket etmesini sağlayan inanç olarak tanımlamıştır. Gutman ve Vinson (1979) yaşam amaçlarının insan ihtiyaçlarının ifadesi olması gibi değerlerin de motive edilen davranışa yönelen hedefler sağladığını söylemektedirler. Başka bir deyişle değerler bireylere hangi davranışın iyi olduğu ve kabul edileceğini gösteren amaçları sağlamaktadır. Alan yazında yer alan bu değer tanımları ve özelliklerinden hareketle Schwartz (2012) değerlerin altı temel özelliğinin olduğunu belirtmiştir:

1. Değerler etkilemekle ayrılmaz bir ilişkisi olan inançlardır. Değerler harekete geçtiğinde duygularla da iç içe geçerler.
2. Değerler eyleme geçmeye motive eden arzu edilir amaçları ima eder.
3. Değerler belirgin eylem ve durumların üzerindedir.
4. Değerler standart veya kriter olarak iş görür ve eylem, ilke, birey veya olayları seçme veya değerlendirmeye rehberlik eder.
5. Değerler taşıdıkları öneme göre sıralanır.
6. Çeşitli değerlerin önem düzeyleri eylemi yönlendirir.

Rokeach (1973, s.8-10) ise yaptığı çalışmalar sonucunda değerler ilişkili beş özellikten bahsetmiştir:

1. Değer kalıcıdır.
2. Değer bir inançtır. Bütün inançlar gibi bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bileşenleri bulunmaktadır.
3. Değer bir hareket biçimini veya yaşam amacını ima eder.
4. Değer bir tercihten aynı zamanda tercih etme fikridir.
5. Değer kişisel ya da toplumsal olarak tercih edilen bir şey fikridir.

Hem Rokeach hem de Schwartz'ın değerlere ilişkin belirttikleri özellikler incelendiğinde değerlerin kalıcı, tercih edilen, önem sırası değişen, harekete geçmeyi sağlayan ve diğer değerlerle ilişkili inançlar oldukları görülmektedir. Güngör (1998) de ahlâki değerlerin kendi başlarına bir kognitif kategori teşkil etmediklerini; bunların başka sahalara ait değerlerle mutlaka ilişkili olmaları gerektiğini belirtmektedir. Değerlerin başka değerlerle ilişkili olması ve ortak özellikler gösteren yapılar olduğunun kanıtlanması ile birlikte farklı değer sınıflamaları yapılmıştır. Birçok disiplinden yararlanarak oluşturduğu sınıflamada Schwartz (1992, Akt. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000) değerleri güç ve başarı değer tiplerini içeren öz genişletim, evrenselcilik ve iyilikseverlik değer tiplerini içeren öz aşkınlık; güvenlik, uyuma ve geleneksellik değer tiplerini içeren muhafazacılık ve öz yönelim, uyarılma ve hazcılık değer tiplerini içeren yeniliğe açıklık olmak üzere dört ana değere ve on temel tipe ayırmıştır

Rokeach (1973) ise değerleri davranışla ilgili olanlar (araç) ve nihai hedeflerle ilgili olanlar (amaç) olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Her iki grupta 18 değer değer yer alan bu sınıflamada toplam 36 değer bulunmaktadır. Amaç değerler kişisel ve toplumsal değerler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Selamete ulaşma ve iç uyumu gibi değerler kişisel; barış içinde bir dünya ve gerçek dostluk değerleri ise toplumsal değerler içerisinde yer almaktadır. Araç değerler ise ahlaki ve yeterlik değerleri olmak üzere iki grupta toplanmıştır. Yardımseverlik ve itaatkârlık gibi değerler ahlaki; neşeli ve mantıklı kişinin kendisiyle alakalı değerler ise yeterlik değerleri içinde bulunmaktadır.

Tablo 1. Rokeach Değer Sınıflamasında Yer Alan Değerler

Amaç Değerler	Araç Değerler
Ailenin güvenliği (Sevdiklerini Büyütüp Yetiştirme)	Entelektüel (Zeki, Başkalarını aydınlatabilen)
Bilgelik (Olgun Bir Hayat Anlayışı)	Hırslı (Çok Çalışan, Yükselmek İsteyen)
Barış İçinde Bir Dünya (Savaş ve Çatışmalardan Uzak)	Bağımsız (Kendine, Güvenen, Kendine Yeten)
Başarma Duygusu (Faydalı Olma)	Bağışlayıcı (Baskalarını Affetmeye Hazır, Hoşgörülü)
Selamete Ulaşma (Sevap Kazanmak Suretiyle Günahlardan Arınmış, Ebedi Bir Hayat)	Cesur (İnançlarını Cesaretle Savunabilen)
Eşitlik (Kardeşlik, Herkes İçin Fırsat Eşitliği)	Dürüst (Doğru, Samimi)
Olgun Sevgi (Maddi ve Manevi Anlaşma)	Açık Fikirlilik (Yeni Fikirlerle Açık)
Gerçek Dostluk (Yakın Ve Samimi Arkadaşlık)	Hayal Gücü Kuvvetli (Cesaretle Çekinmeden Yeni Fikirler Ortaya Atan, Yaratıcı)
Güzelliklerle Dolu Bir Dünya (Doğal ve Estetik Güzellik)	İtaatkâr (Görevine Bağlı, Saygılı)
Heyecanlı Bir Hayat (Hareketli, Renkli Bir Hayat)	Kıbar (Nezaketli, Görgülü, Terbiyeli)
İç Uyum (İnsanın İçindeki Çatışmalardan uzak olması)	Otokontrollü (Kendini Denetleyebilen, Ölçülü)
Öz Saygı (Kendine Değer Verme)	Mantıklı (Tutarlı, Akılcı)
Milli Güvenlik (Saldırlara Karşı Korunmuş Olma)	Neşeli (İyimser, Sevinçli)
Mutluluk (Hayattan Hoşnut Olma)	Seven (Şefkatli, Sevgi Dolu)
Özgürlük (Bağımsızlık, Karar Verme Serbestliği)	Sorumluluk Sahibi (Güvenilir, İnanılır)
Rahat Bir Hayat (Zengin, Rahat bir hayat)	Temiz (Tertipli, Düzenli, Temiz)
Sosyal Takdir görme (Saygı, Hayranlık Uyandırma)	Yardımsever (Baskalarının İyiliği İçin Çalışan)
Zevk (Eğlenceli Bir Hayat)	Yetenekli (İşinin Ehli, Etkileyici)

Değerlere ilişkin bu sınıflandırmalar insan hayatına etki eden pek çok değer bulunduğunu ortaya çıkarmaktadır. Var olan ve sahip olduğumuz bütün değerlerin ve değer sistemlerinin ne tür bir işlevi olduğu sorusuna Rokeach (1973) değerlerin devam eden faaliyetlere rehberlik eden standartlar, değer sistemlerinin ise çatışmaları çözmek ve karar vermek için işe koşulan genel planlar olduğu cevabını vermektedir. Gutman ve Vinson ise (1979) değer ve değer sistemlerinin temel işlevinin günlük olaylar karşısında bireyin eylemine rehberlik etmek olduğunu ifade etmişlerdir. Değerler belirli olaylar karşısında hangi pozisyonu alacağımızı, karar verirken ve yargıda bulunurken hangi kriterlere göre hareket edeceğimizi belirleyen unsurlar olarak hayatımızda yer almaktadır. Kararlarımızı, yargılarımızı, düşüncelerimizi kısaca yürüdüğümüz yolu tayin eden değerlerin hayatımızda büyük bir yer aldığı görülmektedir. Değerlerin insan hayatında tartışmasız bir önemi olması ve kararları etkileyen kriterlerin içinde yer alması sebebiyle bireylerin hangi değerlere öncelik vererek hayatlarını sürdürdükleri sorusunun cevabı merak edilmiştir. Bu soruya cevap verebilmek amacıyla farklı çalışmalarla üniversite öğrencilerinin (Entelektüel, 2005; Çalışkur, 2008), öğretmenlerin (Aslan, 2009), farklı meslek gruplarından bireylerin (Çalışkur, Demirhan & Bozkurt, 2012) ve öğretmen adaylarının (Aslan, 2019; Urfalı Dadandı & Kırmılı; 2017) değer öncelik ve sıralamaları araştırılmış ve açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının değer önceliklerinin belirlenmeye çalışılmasının meslek hayatlarına başladıklarında çocuk ve gençlerle iç içe olmaları sebebinden kaynaklandığı söylenebilir. Adayların hangi değerlere öncelik verdiğinin bilinmesinin eğitim sürecinde hangi değerler rehberliğinde hareket edeceklerini öngörebilmek için bir bakış açısı sağlayabilir. Bu doğrultuda eğitimin ilk kademesindeki öğrencilerin karşılaşacağı ilk öğretmenin sınıf öğretmeni olması sebebiyle henüz mesleğe başlamamış adayların değer önceliklerinin ortaya çıkarılmasının önemli olduğu

düşünülmüş ve bu sebeple bu araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının değer hiyerarşileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı sınıf öğretmeni adaylarının sahip olduğu değer hiyerarşilerini belirlemek ve demografik değişkenlerin bu hiyerarşilerde farklılığa sebep olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Bu amaca ulaşmak için şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değerlere yönelik hiyerarşileri nasıldır?
2. Sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşileri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşileri sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşileri anne eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşileri baba eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
6. Sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşileri gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Sınıf öğretmeni adaylarının değer hiyerarşilerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemine göre modellenmiştir. Araştırmaya konu olan durumu kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışan tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2012).

Araştırma Evren ve Örneklemi

Araştırma evrenini bir devlet üniversitesinde sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören 489 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bu öğretmen adaylarından 371'ine ulaşılmış ve bu katılımcılar araştırma örneklemini oluşturmuştur. Örneklemi oluşturan öğretmen adaylarının demografik verilerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2'de verilmiştir:

Tablo 2. Araştırmanın Çalışma Grubuna İlişkin Betimsel İstatistikler

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	320	86,3
	Erkek	51	13,7
	Toplam	371	100,0
Sınıf Düzeyi	1.sınıf	113	30,5
	2.sınıf	74	19,9
	3.sınıf	81	21,8
	4.sınıf	103	27,8
	Toplam	371	100,0
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul	200	53,9
	Ortaokul	73	19,7
	Lise	66	17,8
	Üniversite	28	7,5
	Belirsiz	4	1,0
	Toplam	371	100,0

Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	120	32,3
	Ortaokul	71	19,1
	Lise	88	23,7
	Üniversite	82	22,1
	Lisansüstü	10	2,7
	Toplam	371	100,0
Ortalama Gelir	500 ve altı	7	1,9
	500-1500	119	32,1
	1500-2500	119	32,1
	2500-3500	81	21,8
	3500 ve üstü	45	12,1
	Toplam	371	100,0

Tablo 2'ye bakıldığında çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının % 86,3'ünün kadın, % 13,7'sinin erkek olduğu; % 53,9'unun annesinin ilkokul mezunu, %19,7'sinin ortaokul mezunu, %17,8'inin lise mezunu, % 7,5'inin ise üniversite mezunu olduğu; adayların % 32,3'ünün babasının ilkokul mezunu, % 19,1'inin ortaokul mezunu, % 23,7'sinin lise mezunu, % 22,1'inin üniversite mezunu olduğu; % 30,5'inin 1. Sınıfta, %19,9'unun 2. Sınıfta, % 21,8'inin 3. Sınıfta, % 27,8'inin ise 4. Sınıfta okuduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplayabilmek amacıyla Rokeach (1973) tarafından geliştirilen Rokeach Değer Envanteri kullanılmıştır. Envanterin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yazarlar tarafından yapılmış, ilk olarak Türkçeye çevrilen değer ifadeleri uzman görüşüne sunulduktan sonra envantere son hali verilmiştir. Katılımcının değerleri kendi öncelik sırasına göre sıraladığı bir sıralama ölçeği olan bu envantere amaç değerler ve araç değerler olmak üzere iki alt bölüm bulunmaktadır. İki bölümde de Tablo 3'te sunulmuş olan bölüm başlığına uygun 18 değer bulunmakta ve envantere toplam 36 değer yer almaktadır.

Tablo 3. Rokeach Değer Envanteri Amaç ve Araç Değerler

	Amaç Değerler	Araç Değerler
1.	Ailenin güvenliği	Bağımsız
2.	Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcı
3.	Başarma duygusu	Cesur
4.	Bilgelik	Dürüst
5.	Eşitlik	Entelektüel
6.	Gerçek dostluk	Geniş Düşünen
7.	Güzelliklerle dolu bir dünya	Hayal Gücü Kuvvetli
8.	Heyecanlı bir hayat	Hırslı
9.	İç uyum	İtaatkâr
10.	Milli güvenlik	Kibar
11.	Mutluluk	Mantıklı
12.	Olgun sevgi	Neşeli
13.	Öz saygı	Otokontrollü
14.	Özgürlük	Seven
15.	Rahat bir hayat	Sorumluluk sahibi
16.	Selamete ulaşma	Temiz
17.	Sosyal takdir görme	Yardımsaver
18.	Zevk	Yetenekli

Yapılan faktör analizi sonucunda amaç ve araç değerlerin üç faktör altında toplandığı ve amaç değer grubunda yer alan değerlerin yüklerinin ,32 ile ,72 arasında; araç değerlerin ise ,32 ile ,70 arasında değiştiği ve bu faktörlerin toplam varyansın %34'ünü açıkladığı görülmüştür. Envanterin güvenilirlik analizi için ise testi yarılama yöntemi kullanılmış ve analiz sonucunda Spearman-Brown Katsayısı ,689 olarak hesaplanmıştır. Orta düzeyde bir değer olması sebebiyle envanterin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uygulama sürecinde katılımcılar her bölümü kendi içinde incelemekte ve sıralama yapmaktadırlar. Katılımcılardan ilk bölümde yer alan değer ifadelerinin tamamını gözden geçirmeleri sonrasında bu değerler içinde en önemli gördükleri değerden başlayarak bir numaralandırma yapmaları istenmektedir. En önemli gördükleri değere '1' rakamını, ikinci en önemli gördükleri değere '2' rakamını yazarak devam etmekte, grup içindeki tüm değerleri 1'den 18'e kadar numaralandırmaktadır. Birinci grup numaralandırması bittiğinde katılımcılardan ikinci gruba geçip aynı işlemi burada yer alan değerler için de yapmaları istenmektedir. Bu ölçekle beraber araştırmacıların hazırladığı demografik bilgi formu ile katılımcılardan veri toplanmıştır. Veri toplama sürecinde ölçek yüz yüze uygulanmış ve uygulama süresince katılımcıların ölçeğe ve uygulamaya ilişkin sorularına cevap verilmiştir.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmış ve envanterin bir sıralama ölçeği olması sebebiyle non-parametrik testlerden Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis analizleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşileri ortaya çıkarmak amaçlandığından adayların değer sıralamaları incelenmiş ve bulgular Tablo 4'te sunulmuştur:

Tablo 4. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Amaç Değer Hiyerarşileri

Amaç Değerler	N	\bar{X}	ss
Ailenin güvenliği	371	3,58	3,58
İç uyum	371	6,47	4,41
Öz saygı	371	7,00	4,06
Barış içinde bir dünya	371	7,24	4,83
Selamete ulaşma	371	7,30	5,63
Mutluluk	371	8,17	4,21
Özgürlük	371	8,50	4,60
Bilgelik	371	8,57	4,41
Eşitlik	371	8,87	4,31
Başarma duygusu	371	9,39	3,97
Gerçek dostluk	371	9,51	4,00
Milli güvenlik	371	10,06	5,18
Olgun sevgi	371	10,70	4,96
Güzellik içinde bir dünya	371	10,97	4,30
Rahat bir hayat	371	12,22	4,31
Sosyal takdir görme	371	12,58	4,00
Heyecanlı bir hayat	371	13,80	4,20
Zevk	371	15,10	3,82

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen adaylarının amaç değer sıralamalarında ilk üç sırada ailenin güvenliği ($\bar{X}= 3,58$), iç uyum ($\bar{X}= 6,47$) ve öz saygı ($\bar{X}= 7,00$) değerlerinin yer aldığı, son üç değer sıralamasında ise sosyal takdir görme ($\bar{X}= 12,58$), heyecanlı bir hayat ($\bar{X}= 13,80$) ve zevk ($\bar{X}= 15,10$) değerlerinin bulunduğu görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmen adaylarının hayatlarında en çok ailelerinin

korunmasına, huzur sahibi olmaya ve öz saygı duymaya önem verdikleri; daha düşük düzeyde ise heyecan verici bir hayat ve zevk alma arayışında söylenebilir.

Amaç değer sıralamalarından sonra öğretmen adaylarının araç değer sıralamaları incelenmiş ve bulgular Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 5. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Araç Değer Hiyerarşileri

Araç Değerler	N	\bar{X}	ss
Dürüst	371	4,82	4,09
Sorumluluk sahibi	371	6,82	4,34
Yardımsaver	371	7,91	4,52
Mantıklı	371	8,22	4,64
Otokontrollü	371	8,65	4,75
Seven	371	8,79	4,76
Neşeli	371	8,80	4,71
Bağımsız	371	9,14	5,38
Bağışlayıcı	371	9,22	4,95
Hırslı	371	9,26	4,88
Temiz	371	9,65	4,54
Açık fikirli	371	9,83	4,88
Entelektüel	371	10,60	5,24
Cesur	371	10,89	5,14
Kibar	371	11,07	4,55
Hayal gücü kuvvetli	371	11,39	5,35
Yetenekli	371	11,99	4,79
İtaatkar	371	13,54	4,94

Tablo 5 incelendiğinde öğretmen adaylarının araç değer sıralamalarında ilk üç sırada dürüst ($\bar{X}=4,82$), sorumluluk sahibi ($\bar{X}=6,82$) ve yardımsaver olma ($\bar{X}=7,91$) değerlerinin; son üç sırada ise hayal gücü kuvvetli ($\bar{X}=11,39$), yetenekli ($\bar{X}=11,99$) ve itaatkar ($\bar{X}=13,54$) olma değerlerinin yer aldığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında öğretmen adaylarının hayatlarında en çok dürüst olmaya önem verdikleri, itaatkar olma değerini ise hayatlarında daha az önemsedikleri söylenebilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşilerinde cinsiyet değişkenine göre bir farklılığın olup olmadığını belirlemek amacıyla ilk olarak cinsiyete göre bir sıralama yapılmış daha sonra değerlere verilen önem sıralamasının cinsiyete göre farklılık durumu Mann Whitney-U testi ile analiz edilmiştir. Tablo 6'da kadın ve erkek öğretmen adaylarının amaç değer sıralamaları sunulmuştur.

Tablo 6. Kadın ve Erkek Sınıf Öğretmeni Adaylarının Amaç Değer Sıralamaları

Amaç Değerler	Kadın		Erkek	
	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss
Ailenin güvenliği	3,39	3,44	4,82	4,22
İç uyum	6,34	4,44	7,29	4,12
Öz saygı	6,95	4,12	7,37	3,73
Barış içinde bir dünya	7,05	4,67	7,50	5,26
Selamete ulaşma	7,27	5,69	7,52	4,37
Mutluluk	8,04	4,150	8,00	4,85
Özgürlük	8,44	4,44	8,41	5,67
Bilgelik	8,66	4,34	8,86	5,52
Eşitlik	8,84	4,20	8,96	4,59
Başarma duygusu	9,42	3,94	9,09	4,98
Milli güvenlik	9,82	5,26	9,23	4,21
Gerçek dostluk	9,83	3,86	10,15	4,42

Olgun sevgi	10,60	4,94	Olgun sevgi	11,37	5,06
Güzellikler içinde bir dünya	11,10	4,27	Milli güvenlik	11,56	4,38
Rahat bir hayat	12,18	4,26	Sosyal takdir görme	11,86	4,20
Sosyal takdir görme	12,70	3,96	Heyecanlı bir hayat	12,13	4,70
Heyecanlı bir hayat	14,06	4,06	Rahat bir hayat	12,52	4,66
Zevk	15,22	3,62	Zevk	14,35	4,86

Tablo 6 incelendiğinde amaç değer sıralamasında en çok önem verdikleri değerler açısından kadın ve erkek öğretmen adaylarının benzeştiği görülmektedir. Hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının sıralamasında en çok önem verdikleri değeri gösteren ilk sırada ailenin güvenliği değeri ($\bar{X}_K=3,39$; $\bar{X}_E=4,82$) yer almaktadır. Bu değeri iç uyum ($\bar{X}_K=6,34$; $\bar{X}_E=7,29$) ve öz saygı ($\bar{X}_K=6,95$; $\bar{X}_E=7,37$) değerleri izlemektedir. En az önem verdikleri değerlere bakıldığında ise sıralamaların yine birbirine yakın olduğu görülmektedir. Kadın öğretmen adayları en az sosyal takdir görme ($\bar{X}=12,70$), heyecanlı bir hayat ($\bar{X}=14,06$) ve zevk ($\bar{X}=15,22$) değerlerine önem verirken; erkek adayların heyecanlı bir hayat ($\bar{X}=12,13$), rahat bir hayat ($\bar{X}=12,52$) ve zevk ($\bar{X}=14,35$) değerlerine en az önem verdikleri görülmüştür.

Amaç değer sıralamalarının belirlenmesinin ardından öğretmen adaylarının araç değer sıralamaları incelenmiş ve elde edilen sıralamalar Tablo 7’de sunulmuştur:

Tablo 7. Kadın ve Erkek Sınıf Öğretmeni Adaylarının Araç Değer Sıralamaları

Kadın			Erkek		
Araç Değerler	\bar{X}	ss	Araç Değerler	\bar{X}	ss
Dürüst	4,83	4,16	Dürüst	4,76	3,66
Sorumluluk sahibi	6,62	4,19	Entelektüel	7,58	5,56
Yardımsaver	7,70	4,41	Sorumluluk sahibi	8,07	5,05
Mantıklı	8,21	4,68	Hırslı	8,23	4,97
Seven	8,43	4,72	Mantıklı	8,29	4,43
Neşeli	8,60	4,64	Oto kontrollü	8,47	4,26
Otokontrollü	8,68	4,83	Bağımsız	8,60	5,17
Bağışlayıcı	9,14	4,90	Yardımsaver	9,25	4,99
Bağımsız	9,23	5,41	Cesur	9,45	5,06
Hırslı	9,43	4,85	Bağışlayıcı	9,74	5,29
Temiz	9,53	4,55	Hayal gücü kuvvetli	9,94	5,28
Açık fikirli	9,74	4,91	Neşeli	10,05	4,98
Kibar	11,01	4,40	Temiz	10,37	4,44
Entelektüel	11,08	5,03	Açık fikirli	10,41	4,69
Cesur	11,12	5,12	Yetenekli	10,47	4,70
Hayal gücü kuvvetli	11,62	5,33	Seven	11,07	4,37
Yetenekli	12,24	4,76	Kibar	11,43	5,41
İtaatkâr	13,34	5,00	İtaatkâr	14,78	4,43

Kadın ve erkek adayların araç değer sıralamaları incelendiğinde amaç değer sıralamasında ortaya çıkan bulgulara benzer bulgularla karşılaşmış, kadın ve erkek adayların benzer bir sıralama yaptıkları görülmüştür. Kadın adayların en çok önem verdikleri araç değerlerin dürüst ($\bar{X}=4,83$), sorumluluk sahibi ($\bar{X}=6,62$) ve yardımsaver ($\bar{X}=7,70$) olma değerleri olduğu görülürken; dürüst ($\bar{X}=4,76$), entelektüel ($\bar{X}=7,58$) ve sorumluluk sahibi ($\bar{X}=8,07$) olma değerlerinin ise erkek adayların en çok önem verdikleri değerler olduğu ortaya çıkmıştır. Adayların en az önem verdikleri değerler incelendiğinde kadınların hayal gücü kuvvetli ($\bar{X}=11,62$), yetenekli ($\bar{X}=12,24$) ve itaatkâr ($\bar{X}=13,34$) olma değerlerini en alt sıralara yazdıkları; seven ($\bar{X}=11,07$), kibar ($\bar{X}=11,43$) ve itaatkâr ($\bar{X}=14,78$) olma değerlerinin ise erkeklerin en az önem verdikleri değerler olduğu görülmüştür. Kadın adayların en az önem verdikleri değerler içinde gösterdikleri hayal gücü kuvvetli olma değeri erkek adayların sıralamasında daha üst sırada yer almıştır. Bu bulgulara göre erkek adayların kadınlara göre hayal gücü kuvvetli olma değerine daha çok önem verdikleri söylenebilir.

Kadın ve erkek öğretmen adaylarının amaç ve araç değer sıralamalarının belirlenmesiyle birlikte adayların bu değerlere verdikleri önem düzeylerinin cinsiyetlerine göre bir farklılık gösterip göstermediği ortaya çıkarabilmek amacıyla analiz yapılmış ve analiz sonucunda anlamlı farklılık gösteren değerler Tablo 8'de sunulmuştur:

Tablo 8. Amaç ve Araç Değerlerin Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Değer	Cinsiyet	N	Ortalama Sırası	U	p
Amaç Değerler	Ailenin güvenliği	Kadın	320	180,21	6306,0	,007*
		Erkek	71	222,35		
	Gerçek dostluk	Kadın	320	193,66	5709,5	,001*
		Erkek	71	137,95		
	Heyecanlı bir hayat	Kadın	320	193,10	5889,5	,001*
		Erkek	71	141,48		
Araç Değerler	Entelektüel	Kadın	320	195,28	5191,0	,000*
		Erkek	71	127,78		
	Seven	Kadın	320	177,77	5525,0	,000*
		Erkek	71	237,67		

* $p < ,01$

Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre değer sıralamalarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda amaç değerler içerisinde yer alan ailenin güvenliği, gerçek dostluk ve heyecanlı bir hayat değerleri ile araç değerler içerisinde yer alan entelektüel olma ve seven değerlerinde öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Tablo 8'e bakıldığında kadın öğretmen adaylarının gerçek dostluk ($U=5709,5$; $p < ,01$), heyecanlı bir hayat ($U=5889,5$; $p < ,01$) ve entelektüel olma değerlerine ($U=5191,0$; $p < ,01$); erkek öğretmen adaylarının ise ailenin güvenliği ($U=6306,0$; $p < ,01$) ve seven değerlerine ($U=5525,0$; $p < ,01$) daha çok önem verdiği görülmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda hem kadın hem erkek adayların ilk sırada yer vermelerine rağmen ailenin güvenliği değerine erkek adayların kadınlara göre daha çok önem verdikleri; yine erkek adayların en az önem verdikleri değerler içinde yer alan ve kadın adayların daha çok önem verdikleri değerler içinde bulunmasına rağmen seven olma değerine erkek adayların kadınlara göre daha çok önem verdikleri söylenebilir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşilerinin sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşma farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla ilk olarak sınıf düzeyine göre bir sıralama yapılmış daha sonra değerlere verilen önem sıralamasının sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği Kruskal Wallis-H testi ile analiz edilmiştir. Sınıf düzeylerine göre amaç değer sıralamaları incelendiğinde adayların en çok önem verdikleri üç değer birinci sınıfta ailenin güvenliği ($\bar{X}=3,73$), iç uyum ($\bar{X}=6,28$) ve öz saygı ($\bar{X}=6,91$); ikinci sınıfta ailenin güvenliği ($\bar{X}=2,74$), öz saygı ($\bar{X}=6,55$) ve iç uyum ($\bar{X}=6,70$); üçüncü sınıfta ailenin güvenliği ($\bar{X}=4,30$), iç uyum ($\bar{X}=5,86$) ve barış içinde bir dünya ($\bar{X}=6,43$); dördüncü sınıfta ise ailenin güvenliği ($\bar{X}=3,46$), selamete ulaşma ($\bar{X}=6,77$) ve iç uyum ($\bar{X}=6,99$) değerleri olduğu görülmüştür. En az önem verilen değer sıralamaları incelendiğinde birinci, ikinci ve dördüncü sınıfta okuyan adayların değerleri aynı sıralamayla yerleştirdikleri ve zevk ($\bar{X}_{1.sınıf}=15,09$; $\bar{X}_{2.sınıf}=15,05$; $\bar{X}_{4.sınıf}=15,01$), heyecanlı bir hayat ($\bar{X}_{1.sınıf}=13,56$; $\bar{X}_{2.sınıf}=13,48$; $\bar{X}_{4.sınıf}=13,88$) ve sosyal takdir görme ($\bar{X}_{1.sınıf}=12,48$; $\bar{X}_{2.sınıf}=12,87$; $\bar{X}_{4.sınıf}=12,62$) değerlerinin son üç sırada yer aldığı görülmüştür. Üçüncü sınıfta okuyan adaylar ise son üç sınıfa zevk ($\bar{X}=15,20$); heyecanlı bir hayat ($\bar{X}=14,32$) ve rahat bir hayat ($\bar{X}=12,79$) değerlerini yazmışlardır. Sıralamalara bakıldığında bütün sınıf düzeylerinde adayların en önemli değer olarak ailenin güvenliği değerini gördüğü, en az önem verdikleri değerlerin zevk değeri olduğu ve sınıf düzeylerinde amaç değer sıralamalarının benzerlik gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

Öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre araç değer sıralamaları incelendiğinde birinci ve ikinci sınıfta okuyan adayların dürüst ($\bar{X}_{1.sınıf}=4,71$; $\bar{X}_{2.sınıf}=4,25$), sorumluluk sahibi ($\bar{X}_{1.sınıf}=6,53$; $\bar{X}_{2.sınıf}=7,00$) ve yardımsever olma ($\bar{X}_{1.sınıf}=7,75$; $\bar{X}_{2.sınıf}=7,48$); üçüncü sınıfta okuyan adayların dürüst ($\bar{X}_{3.sınıf}=5,01$),

sorumluluk sahibi ($\bar{X}_{3.sınıf}=5,95$) ve mantıklı olma ($\bar{X}_{3.sınıf}=7,58$); dördüncü sınıfta okuyan adayların ise dürüst ($\bar{X}_{4.sınıf}=5,19$), sorumluluk sahibi ($\bar{X}_{4.sınıf}=7,71$) ve bağımsız olma ($\bar{X}_{4.sınıf}=7,95$) değerlerini ilk üç sırada belirttikleri görülmüştür. Sınıf düzeyi adayların ilk iki sıralamasını değiştirmemiş sadece üçüncü sırada yer alan değer açısından farklılıklar oluşmuştur.

En az önem verilen araç değer sıralamasında ise tüm sınıf düzeylerinde aynı sıralama yapılmış ve son üç sırada hayal gücü kuvvetli ($\bar{X}_{1.sınıf}=11,32$; $\bar{X}_{2.sınıf}=10,94$; $\bar{X}_{3.sınıf}=12,29$; $\bar{X}_{4.sınıf}=11,08$), yetenekli ($\bar{X}_{1.sınıf}=12,30$; $\bar{X}_{2.sınıf}=12,33$; $\bar{X}_{3.sınıf}=12,43$; $\bar{X}_{4.sınıf}=11,06$) ve itaatkâr olma ($\bar{X}_{1.sınıf}=12,69$; $\bar{X}_{2.sınıf}=13,00$; $\bar{X}_{3.sınıf}=13,08$; $\bar{X}_{4.sınıf}=15,22$) değerleri yer almıştır. Bu bulgular doğrultusunda tüm sınıf düzeylerinde adayların en çok önem verdikleri araç değerlerin dürüst ve sorumluluk sahibi olma, en az önem verdikleri değerlerin ise yetenekli ve itaatkâr olma değerleri olduğu; sıralamalar açısından sınıf düzeylerinde benzerlikler oluştuğu ve adayların birbirine yakın bir sıralama yaptıkları söylenebilir.

Bu sıralamalarla birlikte sınıf düzeyi değişkeninin öğretmen adaylarının yaptıkları bu sıralamalarda anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda amaç değerler içinde yer alan başarıma duygusu değeri ile araç değerler içinde yer alan itaatkâr olma değerinin sınıf düzeylerine göre farklılaştığı görülmüş ve bulgular Tablo 9'da sunulmuştur:

Tablo 9. Amaç ve Araç Değerlerin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sınıf Düzeylerine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Değer	Sınıf Düzeyi	N	Ortalama Sırası	X ²	p
Amaç Değer	Başarıma duygusu	1. Sınıf (1)	113	167,15	13,03	,005*
		2. Sınıf (2)	74	169,19		
		3. Sınıf (3)	81	190,91		
		4. Sınıf (4)	103	214,89		
Araç Değer	İtaatkâr	1. Sınıf (1)	113	169,15	17,34	,001*
		2. Sınıf (2)	74	172,07		
		3. Sınıf (3)	81	175,90		
		4. Sınıf (4)	103	222,43		

* p < ,05

Değer sıralamalarına sınıf düzeyi değişkeni açısından bakıldığında sadece başarıma duygusu ile itaatkâr olma değerlerinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Hangi sınıf düzeyleri arasında Tablo 9 incelendiğinde dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerin başarıma duygusu (Ort. Sır.= 214,89) değerine hem birinci sınıf (Ort. Sır.= 167,15) hem de ikinci sınıfta okuyan adaylardan (Ort. Sır.= 169,19) daha çok; itaatkârlık değerine (Ort. Sır._{4.sınıf}= 222,43) ise diğer sınıf düzeylerinde okuyan (Ort. Sır._{1.sınıf}=169,15; Ort. Sır._{2.sınıf}= 172,07; Ort. Sır._{3.sınıf}=175,90) bütün adaylardan daha çok önem verdikleri söylenebilir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşilerinin anne eğitim düzeyine değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla ilk olarak anne eğitim düzeylerine göre bir sıralama yapılmış daha sonra anne eğitim düzeylerinin önem sıralamasında anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır.

Adayların anne eğitim düzeylerine göre amaç değer sıralamaları incelendiğinde ilkökul mezunu anneye sahip olan adaylar ailenin güvenliği ($\bar{X}=3,53$); selamete ulaşma ($\bar{X}=6,09$) ve iç uyum ($\bar{X}=6,49$); ortaokul mezunu anneleri olan adaylar ailenin güvenliği ($\bar{X}=3,47$); mutluluk ($\bar{X}=6,72$) ve öz saygı ($\bar{X}=6,83$); lise mezunu annesi olan adaylar ailenin güvenliği ($\bar{X}=3,33$), iç uyum ($\bar{X}=4,77$) ve öz saygı ($\bar{X}=6,27$), anneleri üniversite mezunu olan adaylar ise ailenin güvenliği ($\bar{X}=4,85$), özgürlük ($\bar{X}=7,00$) ve öz saygı ($\bar{X}=7,32$) değerlerini en önemli gördükleri üç değer arasında belirtmiştir. Adayların anne düzeylerinin farklılaşması en önemli görülen değeri değiştirmemiş ve ilk sırada ailenin güvenliği değeri yer almıştır. Anne eğitim düzeyi arttıkça adayların ikinci ve üçüncü sırada yazdıkları değerlerin farklılaştığı görülmüş ve özgürlük değeri anneleri üniversite mezunu olan adayların sıralamasında üçüncü sırada yer bulmuştur.

Araç değer sıralamasında ise anneleri ilkökul mezunu olan öğretmen adayları ilk üç sırada dürüst ($\bar{X}=4,53$), sorumluluk sahibi ($\bar{X}=6,65$) ve yardımsever ($\bar{X}=7,63$); ortaokul mezunu olan öğretmen adayları dürüst ($\bar{X}=4,47$), sorumluluk sahibi ($\bar{X}=6,70$) ve neşeli ($\bar{X}=7,41$); lise mezunu olan adaylar dürüst ($\bar{X}=5,76$),

sorumluluk sahibi ($\bar{X}=6,56$) ve yardımsever ($\bar{X}=7,64$); üniversite mezunu olan adaylar ise dürüst ($\bar{X}=5,54$), bağımsız ($\bar{X}=6,79$) ve mantıklı ($\bar{X}=7,82$) olma değerlerine yer vermiştir. Bulgular incelendiğinde anne eğitim düzeylerindeki farklılığın adayların ilk sırada yer verdikleri değeri değiştirmedikleri görülmüştür. Ayrıca anneleri ilkökul, ortaokul ve lise mezunu olan adaylar birbirine benzer sıralamalar yapmış, en büyük değişiklik anneleri üniversite mezunu olan adayların sıralamasında yaşanmıştır. İkinci ve üçüncü sıraya bağımsız ve mantıklı olma değerlerini yerleştiren üniversite mezunu anneye sahip adayların bu sıralamasının amaç değer sıralamaları ile tutarlı olduğu; amaç değer sıralamasında özgürlük değerine ikinci sırada yer vermişken araç değer sıralamasında ise ikinci sıraya bağımsız olma değerini yerleştirdikleri görülmüştür.

En az önem verilen değerler incelendiğinde amaç değer sıralamasında en alt sırada zevk alma ($\bar{X}=15,41$; $\bar{X}=15,30$; $\bar{X}=14,83$; $\bar{X}=12,82$) değeri yer almış ve farklı eğitim düzeylerinden annelere sahip olmaları adayların sıralamasını değiştirmemiştir. Anneleri ilkökul mezunu olan adaylar sondan ikinci ve üçüncü sıraya heyecanlı bir hayat ($\bar{X}=13,79$) ve rahat bir hayat ($\bar{X}=12,67$) değerlerini; ortaokul ve lise mezunu adaylar heyecanlı bir hayat ($\bar{X}=13,72$; $\bar{X}=14,61$) ve sosyal takdir görme ($\bar{X}=13,31$; $\bar{X}=12,23$) değerlerini; üniversite mezunu olan adaylar ise sosyal takdir görme ($\bar{X}=12,35$) ve heyecan verici bir hayat ($\bar{X}=12,32$) değerlerini yazmışlardır. Öğretmen adaylarının en az önem verdikleri araç değer sıralamaları incelendiğinde anneleri ilkökul mezunu adaylar son üç sıraya hayal gücü kuvvetli ($\bar{X}=11,10$), yetenekli ($\bar{X}=11,95$) ve itaatkâr olma ($\bar{X}=13,76$); ortaokul mezunu olanlar itaatkâr ($\bar{X}=12,27$), hayal gücü kuvvetli ($\bar{X}=12,52$) ve cesur olma ($\bar{X}=12,93$); lise mezunu olan adaylar yetenekli ($\bar{X}=12,17$), hayal gücü kuvvetli ($\bar{X}=12,18$) ve itaatkâr ($\bar{X}=13,42$); üniversite mezunu olanlar ise bağışlayıcı ($\bar{X}=11,54$), yetenekli ($\bar{X}=11,89$) ve itaatkâr olma ($\bar{X}=15,39$) değerlerini yerleştirmiştir. Öğretmen adaylarının anne düzeylerindeki farklılaşmaya karşın araç değer sıralamaları benzerlik göstermiş ve en az önem verilen değerler zevk alma ve itaatkârlık değerleri olmuştur.

Bu sıralamaların belirlenmesinin ardından sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşilerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre yaptıkları öncelik sıralamasının bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda anlamlı farklılık görülen değerlere ait bulgular Tablo 10'da verilmiş, anlamlı farklılık görülmeyen değerler tabloda sunulmamıştır:

Tablo 10. Amaç ve Araç Değerlerin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Anne Eğitim Düzeylerine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Değer	Anne Eğitim Düzeyi	N	Ortalama Sırası	X ²	p
Amaç Değer	Selamete ulaşma	İlkokul (1)	200	161,69	24,85	,000*
		Ortaokul (2)	73	202,95		1-2
		Lise (3)	66	201,67		1-3
		Üniversite (4)	28	252,32		1-4
	İç uyum	İlkokul (1)	200	187,49	16,38	,001*
		Ortaokul (2)	73	198,38		1-3
		Lise (3)	66	140,92		2-3
		Üniversite (4)	28	223,18		3-4
	Mutluluk	İlkokul (1)	200	201,86	18,29	,000*
		Ortaokul (2)	73	141,98		1-2
		Lise (3)	66	172,09		
		Üniversite (4)	28	194,09		
Araç Değer	Cesur	İlkokul (1)	200	176,23	16,15	,001*
		Ortaokul (2)	73	227,80		1-2
		Lise (3)	66	167,20		2-3
		Üniversite (4)	28	164,89		2-4
	Neşeli	İlkokul (1)	200	204,75	17,64	,001*
		Ortaokul (2)	73	151,32		1-2
		Lise (3)	66	166,72		1-4
		Üniversite (4)	28	161,71		

* p < ,01

Yapılan analiz sonucunda amaç değerler içinde yer alan selamete ulaşma, iç uyum ve mutluluk değerleri ile araç değerler içinde yer alan cesur ve neşeli olma değerlerinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Tablo 10 incelendiğinde selamete ulaşma değerine anneleri üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının (Ort. Sır.=252,32); anneleri ilkokul (Ort. Sır.=161,69) ve lise mezunu (Ort. Sır.= 201,67) olan adaylardan; anneleri ortaokul (Ort. Sır.=202,95) ve lise mezunu (Ort. Sır.=201,67) olan adayların ise ilkokul mezunu anneleri (Ort. Sır.=161,69) olan adaylardan daha çok önem verdikleri söylenebilir. Bu durum eğitim düzeyinin artmasının selamete ulaşma değerine verilen önemi de artırdığı şeklinde yorumlanabilir. İç huzuru değeri incelendiğinde ise annesi ilkokul mezunu (Ort. Sır.=187,49), ortaokul mezunu (Ort. Sır.=198,38) ve üniversite mezunu (Ort. Sır.=223,18) olan adayların, anneleri lise mezunu (Ort. Sır.=140,92) olan adaylardan daha çok bu değere önem verdikleri ifade edilebilir. Ayrıca anneleri ilkokul mezunu olan adayların (Ort. Sır.=201,86) ortaokul mezunu anneleri olan adaya (Ort. Sır.=141,98) göre mutluluk değerini daha çok önemseydiği; anneleri ortaokul mezunu olan adayların (Ort. Sır.=227,80) ise anneleri ilkokul (Ort. Sır.=176,23), lise (Ort. Sır.=167,20) ve üniversite mezunu (Ort. Sır.=164,89) olan adaya göre cesur olma değerine daha çok öncelik verdiği söylenebilir. Neşeli olma değeri incelendiğinde ise anneleri ilkokul mezunu olan adaylar ile anneleri ortaokul ve üniversite mezunu olan anneler arasında bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu bulgu anne eğitim düzeyi düşük öğretmen adaylarının (Ort. Sır.=204,75) neşeli olma değerini daha çok önemseydikleri şeklinde yorumlanabilir.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşilerinin baba eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla ilk olarak baba eğitim düzeylerine göre bir sıralama yapılmış daha sonra baba eğitim düzeylerinin önem sıralamasında anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis-H testi ile kullanılmıştır. Adayların baba eğitim düzeylerine göre amaç değer sıralamaları incelendiğinde baba eğitim düzeyleri farklılaşsa bile öğretmen adaylarının en önemli değer olarak yine ailenin güvenliği değerini ilk sıraya yazdıkları görülmektedir.

İlkokul mezunu babaya sahip adayların yaptığı sıralamada ailenin güvenliği ($\bar{X}=3,46$) değerini iç uyum ($\bar{X}=6,65$) ve selamete ulaşma ($\bar{X}=6,73$) değerleri takip ederken, babaları ortaokul mezunu olan adaylar ailenin güvenliği ($\bar{X}=3,11$, selamete ulaşma ($\bar{X}=6,58$) ve barış içinde bir dünya ($\bar{X}=6,72$); babaları lise ve üniversite mezunu olan adaylar ailenin güvenliği ($\bar{X}_i=2,75$; $\bar{X}_u=4,98$), iç uyumu ($\bar{X}_i=5,94$; $\bar{X}_u=6,10$) ve öz saygı ($\bar{X}_i=6,27$; $\bar{X}_u=6,88$) değerlerini ilk üç sırada belirtmiştir. Babaları lisansüstü eğitim alan öğretmen adaylarının sıralamasında ise bir değişiklik yaşanmış ve bu adaylar ilk sıraya yazdıkları ailenin güvenliği ($\bar{X}=4,50$) değerinin ardından başarıya duygusu ($\bar{X}=4,60$) ve öz saygı ($\bar{X}=5,70$) değerlerine yer vermiştir. Adayların baba eğitim düzeyleri yükseldikçe başarıya duygusu değerine verdikleri önem de artmıştır. En az önem verilen değerler incelendiğinde ise babaları lisansüstü eğitim almış adaylar dışındaki tüm adayların en az önem verdikleri değer olarak zevk alma değerini düşündükleri görülmüştür. Babaları ilkokul mezunu olan adaylar son üç sıraya zevk ($\bar{X}=15,31$), heyecanlı bir hayat ($\bar{X}=13,86$) ve rahat bir hayat ($\bar{X}=12,36$); ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan adaylar zevk ($\bar{X}_o=15,69$; $\bar{X}_i=15,40$; $\bar{X}_u=14,33$), heyecan verici bir hayat ($\bar{X}_o=14,14$; $\bar{X}_i=13,89$; $\bar{X}_u=13,46$) ve sosyal takdir görme ($\bar{X}_o=13,14$; $\bar{X}_i=11,55$; $\bar{X}_u=11,62$) değerlerini yerleştirmişlerdir. Babaları lisansüstü eğitim almış öğretmen adaylarının en az önem verdikleri değer ise olgun sevgi ($\bar{X}=13,40$) değeri olurken sondan ikinci sıraya heyecanlı bir hayat ($\bar{X}=12,80$), sondan üçüncü sıraya ise rahat bir hayat ($\bar{X}=12,40$) değerlerini yazmışlardır.

Araç değer sıralamalarına bakıldığında babaları ilkokul mezunu olan adayların itaatkâr ($\bar{X}_i=13,69$), kibar ($\bar{X}=11,48$) ve yetenekli ($\bar{X}=11,48$); ortaokul mezunu olanların itaatkâr ($\bar{X}=13,80$), yetenekli ($\bar{X}=12,55$) ve hayal gücü kuvvetli ($\bar{X}=11,30$); lise mezunu olanların itaatkâr ($\bar{X}=12,82$), hayal gücü kuvvetli ($\bar{X}=12,36$) ve yetenekli ($\bar{X}=12,02$); üniversite mezunu olanların itaatkâr ($\bar{X}=13,89$), yetenekli ($\bar{X}=12,67$) ve entelektüel ($\bar{X}=11,61$); babası lisansüstü eğitim almış olanların ise itaatkâr ($\bar{X}=13,50$), hayal gücü kuvvetli ($\bar{X}=12,70$) ve hırslı olma ($\bar{X}=12,50$) değerlerini son üç sıraya yerleştirdikleri görülmüştür. Bu bulgular doğrultusunda baba eğitim düzeylerinin öğretmen adaylarının sıralamalarında büyük farklılıklara yol açmadığı ve adayların benzer önem sıralamalarına sahip oldukları söylenebilir.

Sıralamaların belirlenmesinin ardından sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşilerinin baba eğitim düzeyi değişkenine göre yaptıkları öncelik sıralamasının bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi yapılmış ve analiz sonucunda anlamlı farklılık görülen değerlere ait bulgular Tablo 11’de verilmiş, anlamlı farklılık görülmeyen değerler tabloda sunulmamıştır:

Tablo 11. Amaç ve Araç Değerlerin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Baba Eğitim Düzeylerine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Değer		Baba Eğitim Düzeyi	N	Ortalama Sırası	X ²	p
Araç Değer	Sorumluluk Sahibi	İlkokul (1)	120	168,21	15,59	,004*
		Ortaokul (2)	71	197,86		
		Lise (3)	88	167,26		
		Üniversite (4)	82	215,34		
		Lisansüstü (5)	10	239,60		

* p< ,01

Tablo 11'deki bulgular incelendiğinde amaç ve araç değerler içerisinde sadece sorumluluk sahibi olma değerine adayların verdiği önemin baba eğitim düzeyine göre farklılaştığı görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda babaları üniversite mezunu adaylar (Ort. Sır=215,34) ile babaları ilkokul (Ort. Sır=168,21) ve lise mezunu adaylar (Ort. Sır=167,26) arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Sorumluluk sahibi olma değerini babaları ilkokul ve lise mezunu olan adaylar ikinci sıraya, üniversite mezunu olan adaylar ise onlardan daha düşük bir sıra olan yedinci sıraya yazmış olmalarına rağmen babaları üniversite mezunu olan adayların sorumluluk sahibi olma değerine ilkokul ve lise mezunu babaları olan adaylara nazaran daha çok önem verdikleri söylenebilir.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmeni adaylarının amaç-araç değer hiyerarşilerinin ailelerinin gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla ilk olarak gelir düzeylerine göre bir sıralama yapılmıştır. Daha sonra adayların gelir düzeylerinin değer önem sıralamasında anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır.

Sınıf öğretmeni adaylarının ailelerinin gelir düzeylerine göre amaç değer sıralamaları incelendiğinde adayların farklı gelir düzeylerine sahip olmalarına rağmen en önem verdikleri değer olarak ailenin güvenliği ($\bar{X}_d=3,66$; $\bar{X}_o=3,39$; $\bar{X}_y=4,27$) değerini belirttikleri görülmüştür. Gelirinin 1500 lira veya daha düşük olduğunu belirten adayların en çok önemsedikleri değerler içinde ikinci ve üçüncü sırada selamete ulaşma ($\bar{X}=6,13$) ve iç uyum ($\bar{X}=6,27$) değerleri bulunmakta, diğer iki grupta yer alan adayların sıralamasında ise öz saygı ($\bar{X}=6,54$; $\bar{X}=6,32$) ve iç uyum ($\bar{X}=6,55$; $\bar{X}=6,70$) değerleri yer almaktadır. Düşük geliri olduğunu belirten adayların sıralamasında 2. sırada yer alan selamete ulaşma değeri orta gelir grubunda 5. sıraya, yüksek gelir grubunda ise 12. sıraya düşmüştür. Bu bulgu doğrultusunda adayların aile gelir düzeyleri arttıkça selamete ulaşma değerine verdikleri önemin azaldığı söylenebilir. Adayların en az önem verdikleri değerler incelendiğinde bu sıralamada benzerlik olduğu ve adayların en sona zevk alma ($\bar{X}_d=14,89$; $\bar{X}_o=15,48$; $\bar{X}_y=14,02$) sondan ikinci sıraya ise heyecanlı bir hayat ($\bar{X}_d=13,50$; $\bar{X}_o=14,19$; $\bar{X}_y=12,95$) değerlerini yazdıkları görülmüştür. Sondan üçüncü sırada ise düşük gelir grubunda rahat bir hayat ($\bar{X}=12,90$); orta ve yüksek gelir grubunda ise sosyal takdir görme ($\bar{X}=12,70$; $\bar{X}=12,91$) değeri yer almıştır.

Adayların araç değer sıralamaları incelendiğinde gelir düzeyleri fark etmeksizin bütün adayların ilk iki sırada dürüst ($\bar{X}_d=4,66$; $\bar{X}_o=4,73$; $\bar{X}_y=5,73$) ve sorumluluk sahibi olma ($\bar{X}_d=5,99$; $\bar{X}_o=7,44$; $\bar{X}_y=6,43$) değerlerine yer verdiği görülmüştür. Üçüncü sırada ise düşük geliri olduğunu belirten adaylar yardımseverlik ($\bar{X}=7,24$); orta ve yüksek geliri olduğu belirten adaylar mantıklı olma ($\bar{X}_o=7,70$; $\bar{X}_y=7,34$) değerine yer vermiştir. Sıralamalara bakıldığında düşük gelire sahip olduğunu belirten adayların 3. sırada yer verdikleri yardımseverlik değerinin gelir düzeyinin artmasıyla önem düzeyi düştüğü ve orta gelir grubunda 4. sırada, yüksek gelir grubunda ise 6. sırada yer aldığı görülmüştür. Bu bulgular ışığında gelir düzeyinin artmasıyla adayların yardımseverlik değerine verdikleri önemin azaldığı söylenebilir. En az önem verilen araç değerler incelendiğinde düşük gelir grubunda yer alan öğretmen adaylarının son üç sıraya itaatkâr ($\bar{X}=13,34$), yetenekli ($\bar{X}=12,57$) ve kibar olma ($\bar{X}=12,00$); orta gelire sahip adayların itaatkâr ($\bar{X}=13,43$), yetenekli ($\bar{X}=11,82$) ve hayal gücü kuvvetli olma ($\bar{X}=11,67$), yüksek gelire sahip olan adayların ise itaatkâr ($\bar{X}_y=14,68$), cesur ($\bar{X}=11,59$) ve yetenekli olma ($\bar{X}=11,14$) değerlerini yazdıkları görülmüştür.

Öğretmen adaylarının değer sıralamaları belirlendikten sonra gelir düzeyinin bu sıralamalar üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını ortaya çıkarabilmek amacıyla Kruskal Wallis-H testi yapılmış ve anlamlı farklılık görülen değere ait bulgular Tablo 12’de verilmiş, anlamlı farklılık görülmeyen değerler tabloda sunulmamıştır:

Tablo 12. Amaç ve Araç Değerlerin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Gelir Düzeylerine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Değer	Gelir Düzeyi	N	Ortalama Sırası	X ²	p
Amaç Değer	Barış içinde bir dünya	1500 ve altı (1)	127	182,41	11,58	,002* 1-3 2-3
		1501-3500 (2)	200	176,52		
		3501 ve üstü (3)	44	239,45		
	Selamete ulaşma	1500 ve altı (1)	127	163,12	20,72	,000* 1-3 2-3
		1501-3500 (2)	200	188,71		
		3501 ve üstü (3)	44	239,74		
	Öz saygı	1500 ve altı (1)	127	214,43	15,49	,001* 1-2 1-3
		1501-3500 (2)	200	172,45		
		3501 ve üstü (3)	44	165,55		
Mutluluk	1500 ve altı (1)	127	211,87	11,08	,003* 1-2 1-3	
	1501-3500 (2)	200	174,77			
	3501 ve üstü (3)	44	162,41			
Araç Değer	Mantıklı	1500 ve altı (1)	127	212,79	20,63	,002* 1-2
		1501-3500 (2)	200	173,63		
		3501 ve üstü (3)	44	164,90		
	Sorumluluk sahibi	1500 ve altı (1)	127	164,35	13,01	,007* 1-2
		1501-3500 (2)	200	201,78		
		3501 ve üstü (3)	44	176,75		

* p < ,01

Barış içinde bir dünya, selamete ulaşma, öz saygı, mutluluk, mantıklı ve sorumluluk sahibi olma değerlerinde hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda ailelerinin gelir düzeyini 1500 lira ve altı (1) olarak belirten adaylar ile hem 1501-3500 lira arası (2) hem de 3501 lira ve üstü (3) olarak belirten gruplar arasında farklılık olduğu görülmüştür. Birinci grupta yer alan adayların öz saygı (Ort. Sır.=214,43), mutluluk (Ort. Sır.=211,87) ve mantıklı (Ort. Sır.=212,79) olma değerlerine hem ikinci hem de üçüncü grupta yer alan adaylardan daha çok önem verdikleri; üçüncü grupta yer alan adayların ise barış içinde bir dünya (Ort. Sır.=239,45) ve selamete ulaşma (Ort. Sır.=239,74) değerlerine daha düşük gelire sahip olduğunu belirten gruplarda yer alan adaylardan daha çok önemsedikleri görülmüştür. Sorumluluk sahibi olma değeri incelendiğinde ise bu değeri bütün grupların değer sıralamasında ikinci sırada belirtmelerine rağmen sadece birinci ve ikinci grupta yer alan öğretmen adayları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu bulgu orta gelir düzeyine sahip adayların sorumluluk sahibi (Ort. Sır.=201,78) olma değerine düşük gelir düzeyine sahip adaylardan (Ort. Sır.=164,35) daha çok önem verdikleri şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının değer hiyerarşileri belirlenmeye çalışılmıştır. Adayların değer sıralamalarını ortaya çıkarabilmek için Rokeach Değer Envanteri kullanılmış, araştırma kapsamında bir devlet üniversitesinde eğitim gören sınıf öğretmeni adaylarına ulaşılmıştır. Uygulama sonucunda amaç değerler açısından öğretmen adaylarının en çok önem verdikleri üç değer ailenin güvenliği, iç uyum ve öz saygı; en az önem verdikleri üç değer ise sosyal takdir görme, heyecanlı bir hayat ve zevk değerleri olduğu görülmüştür. Araç değerler açısından bakıldığında ise adayların en çok dürüst, sorumluluk sahibi ve yardımsever olma değerlerine önem verdikleri; hayal gücü kuvvetli, yetenekli ve itaatkâr olma değerlerini ise daha az önemli gördükleri ortaya çıkmıştır. Bu durumda adayların hayatlarında ailelerinin önemli bir yeri olduğu ve aile kavramının korunması gerektiğine aynı zamanda dürüst ve sorumluluk sahibi olmanın önemli olduğuna inandıkları söylenebilir. Aktepe ve Yel (2009) öğretmenlerin değer sıralamalarını incelemiş ve benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Öğretmenlerin en çok önem verdikleri değer sıralamasında

toplumsal adalet, milli güvenlik ve aileye değer vermek değerlerinin bulunduğunu belirtmişlerdir. Aslan (2009) ise sınıf ve branş öğretmenlerinin değer önceliklerini belirlediği araştırmasında sınıf öğretmenlerinin ilk beş amaç değer sıralamasında aile güvenliği, barış içinde bir dünya, akıl ve bilgelik, başarıma duygusu ve ahiret selameti değerlerinin; branş öğretmenlerinin ise aile güvenliği, akıl ve bilgelik, barış içinde bir dünya, ahiret selameti ve eşitlik değerlerinin yer aldığını ifade etmektedir. Araç değer sıralamalarını incelediğinde ise sınıf öğretmenlerinin ilk beş tercihinin aydın, bağışlayıcı, bağımsız, dürüst, azimli değerlerinden; branş öğretmenlerinin ise aydın, azimli, bağımsız, bağışlayıcı ve mantıklı değerlerinden oluştuğunu belirlemiştir. Türkçe ve İngilizce öğretmeni adaylarının değer tercihlerini inceledikleri çalışmalarında Urfalı Dadandı ve Kırmımlı (2017) da İngilizce öğretmeni adaylarının amaç değer sıralamasında ilk üç sırada aile güvenliği, ahiret selameti ve iç huzuru; Türkçe öğretmeni adaylarının ise yine ahiret selameti, aile güvenliği ve barış içinde bir dünya değerlerinin; araç değer sıralamasında ise bölüm fark etmeksizin ilk üç sırada dürüst, bağımsız ve sorumluluk sahibi olma değerlerinin bulunduğunu ortaya çıkarmışlardır. Çalışkur (2008) üniversite öğrencilerinin yaşam değerleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada öğrencilerin amaç değer tercihlerinde ilk üç sırada aile güvenliği, iç huzur ve mutluluk değerlerinin; araç değer tercihlerinde ise dürüstlük, mantıklı olma ve sorumluluk sahibi olma değerlerinin yer aldığını belirtmiştir. Aslan (2019) pedagojik formasyon alan öğretmen adaylarının değer önceliklerini incelediği çalışmada benzer bulgulara ulaşmıştır. Adayların amaç değerlerden en çok aile güvenliği araç değerlerden ise en çok dürüstlük değerini tercih ettiklerini belirtmiştir. Aydın (2005) ise üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmasında öğrencilerin amaç değer sıralamasında iç huzur, aile güvenliği, erdemlilik, barış içinde bir dünya ve özgürlük değerlerine araç değer sıralamasında ise dürüstlük, bağımsızlık, sorumluluk sahibi olma, geniş görüşlülük ve mantıklı olma değerlerine daha çok önem verdikleri sonucuna ulaştığını belirtmiştir. Serin ve Buluç'un (2014) çalışmasında da sınıf öğretmenlerinin en çok önem verdikleri değerler arasında ailenin korunması, barış içinde bir dünya ve bağımsız olmak değerlerinin yer aldığı görülmüştür. İmamoğlu ve Karakitapoğlu Aygün'ün (1999) üniversite öğrencileri ile ebeveynlerinin değer sıralamalarını incelediği çalışmada gençlerin en çok önem verdiği amaç değerlerin özgürlük, eşitlik bir şeyler başarıma hissi, kendine saygı ve gerçek dostluk, araç değerlerin ise dürüst, bağımsız, geniş görüşlü ve mantıklı olma değerleri olduğu görülmüştür. Ebeveynleri ise aile güvenliği, huzur, barış içinde bir dünya ve mutluluk amaç değerlerine ilk sırada yer verirken dürüst, sorumlu, aydın ve seven gibi araç değerlere daha önemli olarak sıralamışlardır. Bu çalışmada da elde edilen bulguları destekleyen bu araştırmalar da göstermektedir ki katılımcıların grupları fark etmeksizin en çok önem verilen değerlerin sıralanması istendiğinde bu grupların hemen hepsi en önemli değerlerden biri olarak ailenin korunmasını görmekte ve bunu belirtmektedir.

En az önem verilen değerler incelendiğinde ise yine benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Aslan (2009) sınıf öğretmenlerinin en az önem verdikleri amaç değerlerin mutluluk, rahat bir hayat, özgürlük, zevk ve sosyal kabul görme değerleri; branş öğretmenlerinin en az önem verdikleri değerlerin ise mutluluk, özgürlük, rahat bir hayat, sosyal kabul görme ve zevk değerleri olduğunu belirtmiştir. Çalışkur, Demirhan ve Bozkurt (2012) da çalışmalarında farklı mesleklerden katılımcıların önem sıralamasında dürüstlük, aile güvenliği ve iç huzuru değerlerini en önemli değerler olarak belirledikleri sonucuna ulaşmıştır. Araç değerler açısından bakıldığında sınıf öğretmenlerinin en az önem verdiği değerlerin neşeli, geniş düşünen, sorumluluk sahibi, kibar ve seven iken; branş öğretmenlerinin seven, kibar, yardımsever, itaatkar ve temiz değerleri olduğunu ifade etmektedir. Urfalı Dadandı ve Kırmımlı (2017) da Türkçe öğretmen adaylarının en az önem verdiği amaç değerlerin heyecanlı bir yaşam, zevk ve sosyal onay, araç değerlerin ise entelektüel, hırslı ve itaatkâr olma değerleri olduğunu; İngilizce öğretmeni adayların ise amaç değerlerden güzellikler dünyası, olgun sevgi ve sosyal onay; araç değerlerden ise muktedir, hırslı ve itaatkâr olma değerlerine en az önem verdiklerini belirtmişlerdir. Aktepe ve Yel'in (2009) çalışmasında da öğretmenlerin en az önem verdikleri değerlerden bazılarının zevk almak, itaatkâr olmak, heyecanlı bir yaşam sahibi olmak olduğu ortaya çıkmıştır. Yine Aslan (2019) çalışmasında öğretmen adaylarının amaç değerlerden en az zevk değerini, araç değerlerden ise en az itaatkârlık değerini tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Aydın (2005) ise üniversite öğrencilerinin en az tercih ettikleri amaç değerlerin rahat bir yaşam, sosyal saygınlık, heyecanlı bir yaşam, güzellik/estetik ve zevk; araç değerlerin ise terbiyelilik, temizlik, hayal gücü, hırslılık ve itaatkârlık değerleri olduğunu belirtmiştir. Serin ve Buluç (2014) ise sınıf öğretmenlerinin daha az önem verdikleri değerler arasında dindar olmak, itaatkâr olmak ve heyecan verici bir hayat değerlerinin olduğunu belirtmektedir. Alan yazında yer alan tüm bu sonuçlar da bu araştırmada elde edilen sonuçları desteklemektedir. Bu çalışmaya katılan öğretmen adaylarının da en az önem verdikleri değerler içerisinde heyecan verici bir hayat, zevk alma ve itaatkâr olma değerlerinin olduğu görülmüştür. Çalışkur (2008) da üniversite öğrencilerinin en az önem verdikleri amaç değerlerin heyecanlı bir yaşam, zevk ve güzellikler dünyası; araç değerlerin ise hırslı olma, yetenekli olma ve itaatkârlık değerleri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

İmamoğlu ve Karakitapoğlu Aygün (1999) de üniversite öğrencilerinin amaç değerlerden kurtuluş, heyecanlı bir hayat ve zevk; araç değerlerden ise itaatkâr, ihtiraslı ve neşeli olma değerlerine en az önem verdiklerini belirtmişlerdir. Ebeveynleri ise heyecanlı bir hayat, zevk, kurtuluş ve olgun aşk amaç değerlerini ve hayal gücü kuvvetli, ihtiraslı ve neşeli olma araç değerlerini daha az önemli bulmuşlardır.

Alan yazında yer alan çalışma bulgularına genel olarak bakıldığında değer tercihleri incelenen tüm grupların neredeyse tamamının en çok önem verdiği değerlerin başında ailenin korunması ve dürüst olma değerlerinin geldiği, zevk alma ve itaatkâr olma değerlerinin ise en az önemsenen değerler olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının benzer değerlere öncelik vererek benzer sıralamalar yapmaları aldıkları mesleki eğitimle açıklanabilir, bununla birlikte farklı bölümler okuyan üniversite öğrencilerinin ve farklı meslek gruplarından bireylerin de birbirine yakın değer tercihlerinde bulunması sahip olduğumuz kültürden kaynaklanmış olabilir.

Cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi ile ailelerinin gelir düzeyi değişkenlerinin sınıf öğretmeni adaylarının değer önem sıralamalarını değiştirip değiştirmediği incelendiğinde adayların hem en çok önem verilen değerler hem de en az önem verilen değerler açısından benzer sıralamalar yaptıkları görülmüştür. Ancak bu benzerliklerin bazı değerler açısından anlamlı farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Ailenin korunması değerinin hem kadın hem de erkek adayların en çok önem verdikleri değer olarak ilk sırada yer almasına rağmen erkek öğretmen adaylarının kadınlara göre bu değere daha çok önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Aslan (2009) da çalışmasında erkek ve kadın öğretmenlerin arasında anlamlı bir fark olmamasına rağmen amaç değerler içerisinde ilk tercihlerinin aile güvenliği değeri olduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde heyecan verici bir hayata sahip olma değerini iki grubun da en az önem verdikleri değer grubuna yerleştirmiş olmasına rağmen kadın öğretmen adaylarının bu değere erkeklerden daha çok önem verdikleri görülmüştür. Aydın (2005) hem kadın hem de erkek öğrencilerin amaç değer sıralamasında en çok önem verdikleri değerlerin iç huzuru ve aile güvenliği değerleri olduğunu ve bu çalışmada elde edilen sonucun aksine kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre ailenin korunması değerine daha çok önem verdiği, araç değerler açısından incelediğinde ise iki grubun da en çok önem verdiği değer dürüstlük değeri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ayrıca en az önem verilen amaç değer sıralamasına bakıldığında hem kadın hem erkek öğrencilerin rahat bir yaşam, heyecanlı bir yaşam ve zevk değerlerine en az önem verdikleri görülmüştür. Araç değerler açısından kadın öğrenciler terbiyelilik, temizlik, hayal gücü, hırslılık ve itaatkârlık değerlerini en sona yazarken erkek öğrenciler entelektüellik, müktedirlik, hayal gücü, hırslılık ve itaatkârlık değerlerini yazmıştır. Ayrıca kadın ve erkek öğrenciler arasında değer sıralamasında anlamlı bir farklılık olduğu ve yine bu çalışmada elde edilen sonuçların aksine itaatkâr olma değerine erkek öğrencilerin daha çok önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışkur, Demirhan ve Bozkurt (2012) da çalışmalarında katılımcıların cinsiyetlerine göre önem verdikleri değerlerin farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde bu çalışmayı destekleyen sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bu duruma öğretmen adaylarının benzer çevrelerden gelmiş olmaları ve benzer eğitim süreçlerinden geçmiş olmalarının kaynaklık etmesi mümkündür.

Sınıf düzeyi değişkeni açısından bakıldığında amaç değerler içinde yer alan ailenin korunması değerinin bütün sınıf düzeylerinde en çok önem verilen değer olduğu, en az önem verilen değer ise zevk değeri olduğu görülmektedir. Araç değerler grubunda ise tüm sınıf düzeylerinde en çok önem verilen değer dürüst olma en az önem verilen değer ise itaatkâr olma değeri olmuştur. Bununla birlikte bütün sınıf düzeylerinde en az önem verilen değer olarak belirlenmesine rağmen itaatkâr olma değerine dördüncü sınıfta okuyan öğretmen adaylarının diğer sınıflarda okuyan adaylara göre daha çok önem verdikleri ortaya çıkmıştır.

Anne ve baba eğitim düzeyleri açısından bakıldığında bu iki değişkenin de adayların değer sıralamalarında benzer sonuçlar doğurduğu görülmüştür. Adayların anne ve babalarının eğitim düzeyi ne olursa olsun bütün öğretmen adayları en önemli amaç değer olarak ailenin korunması değerini belirtmişlerdir. En az önem verdikleri amaç değer ise zevk değeri olmuştur. Aydın (2005) da üniversite öğrencilerinin anne ve baba eğitim düzeylerindeki farklılıklara rağmen en önemli gördükleri amaç değerlerin ahiret mutluluğu, iç huzuru ve özgürlük değerlerinin yanı sıra aile güvenliği değeri, en az önem verdikleri değerlerin ise heyecanlı bir yaşam, rahat bir yaşam ve zevk değerleri olduğunu ifade etmiştir. Araç değerler öncelik sıralamasına bakıldığında yine adayların anne ve babalarının eğitim düzeylerinin farklılaşmasına rağmen adayların en önemli gördükleri değer değişmemiş ve dürüst olma değerini ilk sıraya yazmışlardır. En az önem verdikleri değer itaatkâr olma değeri olduğu görülmüştür. Yine Aydın (2005) üniversite öğrencilerinin anne ve babalarının eğitim durumlarındaki farklılığa rağmen öğrencilerin en çok önem

verdikleri araç değerlerin dürüstlük, sorumluluk sahibi olma ve bağımsızlık değerleri olduğunu en az önem verdikleri değerlerin ise hayal gücü, hırslılık ve itaatkârlık olduğunu belirtmiştir.

Gelir düzeyinin öğretmen adaylarının değer sıralamalarını değiştirip değiştirmediğine bakıldığında yine benzer sonuçlara ulaşılmış, adaylar amaç değerler içinde en çok ailenin korunması değerine en az ise zevk değerine önem verdikleri görülmüştür. Araç değer sıralamaları da benzer sonuçlar göstermiş, adaylar ailelilerinin gelir düzeyleri birbirinden farklı olmasına rağmen en çok önem verdikleri değer olarak dürüst olma değerini en az önem verdikleri değer olarak da itaatkâr olma değerini belirtmişlerdir. Aslan (2009) araştırmasında bu çalışmada elde edilen sonuçları destekleyen sonuçlara ulaşmış ve hem düşük hem orta hem de yüksek gelire sahip olduğunu ifade eden öğretmenlerin en çok önem verdikleri amaç değerlerden bazılarının aile güvenliği, akıl ve bilgelik ile ahiret selameti değerleri, en az önem verdikleri değerlerden bazılarının da heyecan verici bir hayat, sosyal kabul görme ve zevk değerlerinin olduğunu ifade etmiştir. Araç değer sıralamaları incelendiğinde ise öğretmenlerin en çok önem verdikleri değerler içinde entelektüel, dürüst ve bağışlayıcı; en az önem verdikleri değerler içerisinde ise yetenekli, itaatkâr ve kendini kontrol eden değerlerinin yer aldığı sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak bakıldığında öğretmen adaylarının benzer değer sıralamaları yaptığı ve bu sıralamalarda farklı değişkenlerin önemli değişiklikler ortaya çıkarmadığı söylenebilir. Alan yazında yer alan araştırmalar da bu çalışmayı destekleyen sonuçlar ortaya koymaktadır. Hatta sadece öğretmenler ve öğretmen adaylarının değil farklı meslek gruplarındaki bireylerin de benzer sıralamalar yaptıkları görülmüştür. Bu benzerliklerin nereden kaynaklandığı düşünüldüğünde bir toplum olarak birlikte ve aynı kültür içinde yaşıyor olmamızın bireylerin değer tercihlerindeki benzerliklere kaynaklık etmiş ve etkilemiş olması ihtimal dâhilindedir. Ancak varsa bu etkinin kanıtlanması veya bu benzerliklere hangi etmenlerin sebep olduğunun belirlenebilmesi amacıyla farklı mesleklerden ve farklı eğitim kademelerinden gruplarla değer belirleme çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aktepe, V., & Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622.
- Allport, G. W. (1961). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Aslan, B. (2009). *İlköğretim okullarında görev yapan sınıf ve branş öğretmenlerinin değer önceliklerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.) Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, C. (2019). Value priorities of teacher candidates: using a scaling technique for value ranking. *Journal of Education and Future*, 17, 53-63.
- Entelektüel, A. (2005). *Dil tarih ve coğrafya fakültesi öğrencilerinin değer hiyerarşileri ile ilahiyat fakültesi öğrencilerinin değer hiyerarşileri karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çalışkur, A., Demirhan, A. & Bozkurt, S. (2012). Değerlerin belirli meslek alanları ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1, 219-236.
- Çalışkur, A., & Aslan, A. E. (2013). Rokeach değerler envanteri güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(29), 81-105.
- Çalışkur, E. A. (2008). *Üniversite öğrencilerinin yaşam değerleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi.) Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, Ö., & Buluç, B. (2018). Disiplinler arası yaklaşımla değer öğretiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 67-88.
- Doğanay, A. (2015). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi: Demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (s. 225-256). Ankara: Pegem Akademi.
- Gutman, J., & Vinson, D. E. (1979). Value structures and consumer behavior. *NA - Advances in Consumer Research* 06, 335-339.

- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar: Ahlâk psikolojisi, ahlaki değerler ve ahlaki gelişme*. Profesörlük tezi. İstanbul: Ötüken.
- İmamoğlu, E. O., & Karakitapoğlu Aygün, Z. (1999). 1970'lerden 1990'lara değerler: Üniversite düzeyinde gözlenen zaman, kuşak ve cinsiyet farklılıkları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 1-22.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kuşdil, M. E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online readings in Psychology and Culture*, 2(1), 2307-0919.
- Serin, M. K. & Buluç, B. (2014). Sınıf öğretmenlerinin değer algıları ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(1), 273-290.
- Urfalı Dadandı, & Kırımlı (2017). Investigation of the value preferences of Turkish and English teacher candidates. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 13(4), 759-777.